

## RİSALE-İ NUR'DA KELAMİ ÇİZGİ (KUR'ANİ KELAM METODU)

Kelam ilmi, özellikle Gazzâlî ve daha sonraki dönemlerde felsefî konuların da içine girmesiyle terminoloji açısından felsefî bir hüviyet kazanarak daha ziyade yüksek bir seviyeye hitap eder hale gelmiştir. Bu durum, özellikle son dönemlerde halkın inançla alâkalı ihtiyaçlarını daha çok ilmihal seviyesinde yazılan eserlerden giderme yoluna sevk etmiştir. XIX. yüzyılda **pozitivizm, materyalizm ve Darwinizm** gibi felsefî akımların yaymış olduğu inkarcı fikirler karşısında klasik Kelâm ilminin, en azından bir tekâmül geçirmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

İşte Bediüzzaman Said Nursî, denebilir ki modern fen ve felsefeden gelen bütün şüphe ve inkâr akımlarını kurutacak bir kelâmî çizgiyi Risâle-i Nur Külliyyatı'nda ortaya koymuştur. Bazı renklerine aşağıda temas edeceğimiz bu çizginin en önemli özelliklerinden biri, hem en üst bilgi, tefekkür ve düşünce seviyesindeki insanları, hem de avam halkı aynı anda doyurabilmesi, ayrıca, akıl kadar kalbe ve kalb kadar, vicdan gibi diğer melekeler de hitap edebilmesidir. Bu bakımdan, bu çizgiye, bizzat Bediüzzaman gibi, Kur'an yörengeli bir kelâm metodu diyebiliriz.

Esasen Risale-i Nur Külliyyatı, gerek ele aldığı konular, gerekse bu konuları ele alış üslubu itibariyle çeşitli şekillerde tarif ve tavsif edilegelmiştir. En yaygın şekliyle, Risale-i Nur, "**Kur'an tefsiri**" olarak kabul edilmektedir. Külliyyatın çeşitli yerlerinde, müellifin bu anlamda beyanları vardır. Yine müellifin kendi ifadelerinde, Risale-i Nur bir "**ilm-i kelam eseri**" olarak vasıflandırılmaktadır.

Risale-i Nur, baştan sona tetkik edildiğinde onun kendine has bir usulle âdeta yeni bir kelâm metodu ortaya koyduğu görülecektir. Bediüzzaman, insanı marifetullaha (*Allah'ı bilmeye*) götüren yolları kelâm, tasavvuf, felsefe ve Kur'an olmak üzere dört kategoride mütalaa etmektedir. Ona göre kelâm ve tasavvuf, Kur'an menşeli olmasına rağmen, daha sonraları işin içine insanların sadece aklî ve fikrî mülâhazalarının girmesiyle bir ölçüde yetersiz kalmıştır. Her meselede akli kendine rehber edinen felsefe ise, zaten şüphe ve tereddütlerle dolu bir yoldur. Bütün bunların dışında bir de Kur'an'ın ortaya koyduğu bir yol vardır ki, bu, Allah'a ulaşmada en kısa ve en kolay olan yoldur. İşte kelâm ilminin bütün konularını ihtiva eden Risale-i Nur, akıl ve kalb bütünlüğü içinde bu yolu takip etmekte ve her şeyde Allah'ı tanımaya bir pencere açmaktadır.

### Klasik Kelâm ile Kur'anî Yol Arasındaki Fark

**Bediüzzaman Said Nursî**, böyle daha kısa ve emniyetli bir yolu kelâm, tasavvuf ve felsefenin ortaya koymuş olduğu yollara tercih etmiştir. O, özellikle kelâm ilmini zikrederek kelâm ile Kur'an yolunun arasındaki farkı şu misalle anlatmaktadır:

---

**“Bazı Sözlerde, ulemâ-i ilm-i kelâmın mesleğiyle, Kur’an’dan alınan minhâc-ı hakikînin farkları hakkında şöyle bir temsil söylemişiz ki, meselâ: Bir su getirmek için bazıları küngân (*su borusu*) ile uzak yerden, dağlar altında kazar, su getirir.”**

**"Bir kısmı da her yerde kuyu kazar, su çıkarır. Birinci kısım çok zahmetlidir. Tıkanır, kesilir. Fakat her yerde kuyular kazıp su çıkarmaya ehil olanlar; zahmetsiz, her bir yerde suyu buldukları gibi... Aynen öyle de: Ulemâ-i ilm-i kelâm, esbabı, nihâyet-i âlemde teselsül ve devrin muhaliyeti ile kesip, sonra Vâcibü'l-Vücûd'un vücûdunu onunla ispat ediyorlar. Uzun bir yolda gidiliyor. Amma Kur'an-ı Hakîm'in minhâc-ı hakikîsi ise; her yerde suyu buluyor, çıkarıyor. Her bir âyeti, birer âsâ-yı Musa gibi, nereye vursa âb-ı hayat fıskırtıyor.”(1)**

Risale-i Nur, ne bazı kelâmcılar gibi yalnız akli kullanmış, ne de tasavvufçular gibi yalnız kalbin keşif ve zevkiyle hareket etmiştir. O, imanın sadece ilimden ibaret olmayıp, insanın akıl, ruh, kalb gibi sezîş ve algılayışlarının da derecelerine göre imanda hisseleri bulunduğu gerçeğinden hareketle, akli, kalbi, ruhu ve insanın diğer melekelerini dikkate alarak hareket etmiş; akıldan kalbe, kalbden akla geçerek örneklerle açıklamalarda bulunan yepyeni bir yol takip etmiş ve bu şekilde iman hakikatlerini açık bir şekilde göstermiştir.

Akıldan hareketle yola çıkan ve Eski Yunan düşüncesinin tesirinde kalan bilhassa Müslüman Meşşai filozoflara karşılık Bediüzzaman, Kur'an'ı kendisine rehber edinmiştir. Bediüzzaman'a göre Kur'an, küllî (*bütüncül*) bir yaklaşıma sahip olduğu için, başta **“tevhid”** gibi bütün iman hakikatları konusunda kısır yaklaşımların göremediği, kavrayamadığı ve anlayamadığı hakikatleri apaçık ortaya koymaktadır. Ayrıca Kur'an, tevhidi anlatırken bütün yüce İlâhî hakikatlerin mahiyetine uygun bir üslup kullanmıştır.

Aynı şekilde bütün **“esmâ-i hüsnâ”**nın iktiza ettikleri hakikatleri, neticeleri, esma-i hüsnanın tecellilerini bünyesinde toplamış ve bunlar arasındaki tenasübü muhazafa etmiştir. Bediüzzaman'a göre böyle bir yöntem, hiçbir beşerin eserinde mevcut değildir. Kelâmcıların, mutasavvıfların ve felsefecilerin usulleri, bu küllî yöntemin sadece bir yanını görebilmekte ve bunlar, meşreplerini bu tek yan üzerine bina etmektedirler. Bu ise, neticede ifrat ve tefritlere, dolayısıyla, bir hakikatten de yola çıksalar, bir takım bid'at, hattâ dalâlet fırkalarının doğmasına yol açabilmektedir.

## **Kur'an Üslûbu ve Risale-i Nur**

Said Nursî, bu düşünce ve hareket tarzını, daha sonra da bütün hayatı boyunca devam ettirmiş ve eserlerinin pek çok yerinde tekrar ederek, Risale-i Nur'un sadece

---

Kur'an'a dayandığını ve ilhamını ondan aldığını belirtmiştir. Risale-i Nur bu açıdan incelendiğinde, gerçekten de onun Kur'an'ın üslubundaki özellikleri yansıttığı görülecektir. **Bunların en önemlileri arasında şunları saymak mümkündür:**

**1.** Kur'an'ın, başta Allah'ın varlığı ve birliği olmak üzere, iman hakikatlerini ispat, daha doğrusu tesbit ve takdim ederken ortaya koymuş olduğu deliller müşahhasdır ve mevcut âlem ile yaşanan hayatın gerçekleridir. Kur'an, bütün eşya ve hadiseler âyet, yani başta Allah'ın varlığı ve birliği olmak üzere, iman hakikatlerinin delilleri, işaretleri olarak bakar. Risale-i Nur da aynı yöntemi izlemiş ve daha çok **'tedellî'**, yani Yaratıcı'dan yaratılmışa uzanma ve iman hakikatleri arasındaki 'telâzum'u (*birinin hepsini, yani birbirlerini gerektirmesi*) nazara verme yoluyla, ana malzeme olarak kâinatı, eşya ve hadiseleri kullanmış, onların her birini, zihin ve kalbi tatmin eden saf bir su kaynağı olarak değerlendirmiştir.

**2.** Baştan sona kadar, ihtiva ettiği hakikatlere akli şahit gösteren ve insanları tefekküre davet eden ve taklitçiliği şirkin temeli olarak görüp kökünden kesip atan Kur'an'ın bu tarzını Risale-i Nur da aynen benimsemiştir. O kadar ki Bediüzzaman, tasavvuftaki seyr-i sülûk (*manevi terakki mertebelerinde seyahat*) ve evradın (*sık sık ve devamlı okunan dua ve zikirler*) kalbe ve ruha kazandırdığını, mantikî ve ilmî deliller üzerinde yürüyen ve tefekkürü esas alan Kur'an'a dayalı Risale-i Nur metodunun fazlasıyla kazandıracağını ifadeden çekinmez.

O'na göre, seyr-i sülûk ve evrad yoluyla iman hakikatlerinde inkişaf, akli fazla tatmin etmediği ve günümüzde, hattâ tabii olarak, akıl da kalb gibi tatmin istediği için, fen ve felsefeden gelen şüpheler karşısında mağlûp olabilir. Fakat, iman hakikatlerinin akıl kadar kalbi de doyurabilecek Kur'an yörengeli tefekkür metoduyla inkişafı sayesinde, fen ve felsefenin atacağı hiçbir şüphe inkâra götürücü olamaz.

**3.** Kur'an'ın hitabı evrenseldir. Bediüzzaman Said Nursî de bilhassa Barla devrinden itibaren kaleme aldığı Risale-i Nur Külliyyatı'nda bu yolu seçmiş ve kendisine muhatap olarak seçkin bir zümreyi değil, bütün zihin, hattâ kalb seviyeleriyle bütün insanlığı almıştır.

**4.** Bir önceki (2.) maddede belirtilen özellik, Risale-i Nur'un kelam ilmi ile kısmen paylaştığı bir temel özellik olmakla birlikte, daha önce geçtiği üzere, kelâm, felsefe boyutlu aklî bir çizgi izlemiş olmasına mukabil, Risale-i Nur, hem iman hakikatleri, hem bu hakikatlerin kaynağı olan esmâ-i hüsnânın tecellileri arasındaki tenasübü muhafaza ettiği gibi, aklî delilleri müşahhas kâinat gerçekleri üzerine oturtmuş ve âdeta 'gözlem' temelli birer 'bilimsel' veri olarak kullanmıştır.

Ayrıca, kâinat ve hadiselerde kül-küllî, cüz-cüz'î münasebetini çok iyi keşfeden Bediüzzaman'ın bu konuda izlediği metod ve yürüdüğü çizgi de, klasik Kelâm'ın çok çok ötesindedir. Cüzden (*parçadan*) küle (*bütüne*) ve cüz'îden (*bir bütünü temsil eden parça*) ve küllîye (*cüz'îde tecelli eden bütün*) ve ayrıca tersi yönde seyahatler yapan Bedüzzaman'ın bu usûl ve üslûbuna her hangi bir kelâm eserinde genellikle rastlanmaz:

---

**“Esmâ-i hüsnanın her birisinin kendine mahsus öyle kudsî bir cemali var ki; bir tek cilvesi, koca bir âlemi ve hadsiz bir nev’i güzelleştiriyor. Bir tek çiçekte bir ismin cilve-i cemalini gördüğün gibi, bahar dahi bir çiçektir ve cennet dahi görülmedik bir çiçektir. Baharın tamamına bakabilirsen ve cenneti iman gözüyle görebilirsen bak gör. Cemal-i Sermedî’nin derece-i haşmetini anla. O güzelliğe karşı iman güzelliğiyle ve ubudiyet cemali ile mukabele etsen, çok güzel bir mahluk olursun. Eğer dalaletin hadsiz çirkinliğiyle ve isyanın menfur kubhuyla mukabele edip karşılasan, en çirkin bir mahluk olmakla beraber, bütün güzel mevcudatın manen menfurları olursun.”(2)**

Bu ifadelerin, okunduğu zaman insanın içindeki bir potansiyeli harekete geçiren bir güç taşıdığı, gerek ifadenin kendisinden, gerekse Risale-i Nur’un, kendisini okuyanlar üzerinde hasil ettiği tesirden rahatça anlaşılacaktır. Bu orijinal üslubunda Risale-i Nur’a Kur’an’ın kaynaklık ettiği aşikardır. Ve bu üslubun vicdanlar üzerindeki tesiri, Kur’an’ın asırlar ve kıtalar ötesine uzanan icazının bir teraşşuh ve delilinden başka bir şey değildir.

**5.** Kur’an, insana bir bütün olarak hitap etmektedir. Onun hitabından sadece akıl veya kalb değil, insanın bütün varlık ve duyguları birden feyiz almaktadır. Risale-i Nur da bu üslubu benimsemiştir. Müellif, Risale-i Nur’daki tefekkür bahislerinin tekrar tekrar okunduğu halde usandırmamasını, yine Kur’an’dan gelen bu özelliğe bağlar.

**6.** Âlemlere rahmet olarak gönderilen ve mü’minlere çok şefkatli ve çok merhametli bir Peygamber (s.a.s.) vasıtasıyla, yine mü’minlere bir rahmet olarak indirilen Kur’an, daha ilk sayfasında bize Âlemlerin Rabbini Rahman ve Rahim isimleriyle tanıtmaktadır. İlâhî rahmete her zamankinden muhtaç bir durumda olan bugünün insanına Risale-i Nur’un Allah’ı tanıtmada da aynı üslup hakimdir. Yeis yerine ümit vermeyi, ürkütmek yerine müjdelemeyi esas alan Risale-i Nur, Allah korkusunu dahi, bir yavrunun, annesinin şefkat dolu sinesine sığınmasına benzetmektedir. Yine Kur’an’dan geldiğine hiç şüphe olmayan bu özellik, Risale-i Nur’un Rahman, Rahim ve Rauf isimlerine mazhariyetini göstermektedir.

Buradan hareketle Bediüzzaman’ın kelim ilmine dair takip ettiği metodun, bu alanın geleneksel metodlarından farklı bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü o, Risalelerinde, okuyanları meselenin en ince detaylarına kadar götüren, onlara bütün kâinatı görebilecekleri gayet ince haritalar sunan ayrıntılı bir üslub kullanmaktadır. Bu, eski kelâm ilmi âlimlerinde çok fazla görülmeyen bir özelliktir.

Materyalist medeniyetin hileli tuzaklarına düşmüş, böylelikle akıllı ve kalbi dağılmış, bir çok menfi yollarla hayatlarına medeniyetin kötülükleri bulaşmış olan İslam

---

dünyası kadar, bütün insanlık, Bediüzzaman Said Nursî'nin muhatabıdır. O, havas-avam, büyük-küçük, kadın-erkek ayırt etmeden herkese hitap etmektedir. Bu açıdan, Bediüzzaman'ın uyguladığı metod, modern medeniyete de nasıl yaklaşılması gerektiğini ve onunla münasebetlerin ne getirip ne götüreceğini bilmeyen insanlara öğretici mahiyette, gayet geniş, ince ve çok boyutlu bir programa dayanmaktadır.

**Said Nursî, Kur'an-ı Kerim'e tam manâsıyla dayanarak,** kullandığı terimlerde de daha çok havassa hitap eden kelâm ilminin meselelerini, bu asırda herkesin istifade edebileceği bir zenginlikle takdim etmiştir. Bu takdimle kâinat, ferdin etrafını saran ve hem enfüsî hem âfaki bir seyahatle bütün sırlarını seyyaha açan bir kitap haline gelmiştir. Seyyah, onda Yaratıcısına dair en mükemmel delilleri bulur; bütün kâinatla hayret verici bir yakınlık, bir ünsiyet kazanır ve yanlış bir yol izlendiği takdirde onu dalâlet, küfür, şirk ve zulüm karanlıklarının kaynağı gibi görebilecek olan nefsinin, bu çukurlara düşmekten korur.

**Risale-i Nur, kelâm ile tasavvufu, akıl ile kalbi, ayrıca aksiyonu meczetmiş bir okuldur.** Risale-i Nur'un, günümüzün ve hattâ geleceğin insanının önüne açtığı tefekkür ufkuyla kelâm tarihinde bir çığır sahibi olarak, kendisine has bir isimle anılmaya herhalde liyakatı vardır. Çünkü onun getirdiği Kur'ânî kelâm tarzında, bir kere keşfedildikten sonra, insanları doğrudan doğruya Kur'an ile tanıştıracak ve Kur'an'ın ne tükenmez bir hazine olduğunu gösterecek bir istidat saklıdır.

**Netice itibariyle,** Risale-i Nur'un doğrudan doğruya Kur'an-ı Hakim'den aldığı bu metod (*Kur'ânî kelam metodu*), insanı marifetullahı ulaştıran en kısa yoldur. Bu metod insanı, ne sebepler perdesi içinde boğmakta; ne de kâinatı inkâra varan bir zorlamaya kapı açmaktadır. Risale-i Nur'un bu Kur'ânî metodunda, daimî bir huzur ve kulluk şuuru vardır. Fakat bu istidadı kazanmak için, yani mü'minin kendisini her yerde ve her zaman Allah'ın huzurunda hissetmesi için, kâinatı hayale atmak veya "*aslında yoktur*" diyerek mevcut yaratıkları inkar etmek zorunda kalınmamaktadır.

Yani Risale-i Nur, daimî bir huzura kavuşmak için, Vahdet-i Vücut ve Vahdet-i Şühud ehlinin de yolunu aşan; emniyetli, selâmetli, daha umumî ve kısa bir yolu Kur'an'da bulmuştur. Kısacası, Bediüzzaman Said Nursî'nin kendi ifadeleriyle:

**“Kur'an-ı Hakim'den alınan marifet, huzur-u daimîyi vermeye beraber, ne kâinatı mahkûm-u adem (*yokluğa mahkûm*) eder, ne de nisyan-ı mutlakla (*kesin bir unutmayla*) hapseder. Belki başıbozukluktan çıkarıp, Cenab-ı Hak namına istihdam eder (*kullanır*). Her şey mir'at-ı marifet (*Allah'ı bilme aynası*) olur.”(3)**

### **Dipnotlar:**

(1) bk. [Mektubat, Yirmi Altıncı Mektup, Dördüncü Mebhas.](#)

---

(2) bk. [Sualar, Dördüncü Şua.](#)

(3) bk. [Mektubat, Yirmi Altıncı Mektup, Dördüncü Mebhas.](#)

(Ali DEMİREL)